

**Osvojení si správného poměru jedné lidské duše ke druhé. Vývoj dnešních forem vědomí k mravnosti vůlí ke svobodě. Poblouznění vědomí, jejich přemožení použitím rozumu pro získání duchovního vědění. Osvobození vnitřního života utvářivou činností.
Směrnice antroposofického hnutí. (25.10.1915)**

Rudolf Steiner

Milí přátelé,

chceme-li přistoupit k věcem, které nás nyní musejí zajímat, tedy je nutné, abychom si také z určité stránky objasnili pojem lidského vědomí, jaké je dnes. Toto vědomí udržuje člověka v oblasti, která je na jedné straně uzavřena závojem, který před nás kladou přírodní jevy. Za tento závoj nemůže zatím lidské vědomí proniknout. Na druhé straně je závoj našich vlastních duševních zážitků, našeho myšlení, cítění a chtění. Naše vědomí je zařízeno tak, že jsme s to, když na sebe vnitřně pohlédneme, abychom svoje myšlení, cítění a chtění do určité míry lidsky prožili. Ale ani za tento závoj nemůžeme proniknout. Za ním leží pak skutečný svět.

Můžeme říci: Postavíme-li závoj přírodních jevů na jednu stranu a za něj si myslíme položenu objektivní skutečnost, tedy je naše vědomí obráceno k závoji, který zatím nemá být odstraněn. Na druhé straně jsou duševní jevy, za nimi leží subjektivní skutečnost. Zde pohlížíme dovnitř, ale závojem nemůžeme beze všeho projít. V těchto hranicích, mezi těmito dvěma rovnoběžnými čarami leží tedy naše přítomné vědomí, kterému na jedné straně, když pohlíží ven smyslovými ústrojími, je dán svět přírody, a na druhé straně, když pohlíží dovnitř, je dán svět duše. Ze světa přírody vnímáme to, co se ukazuje jako závoj, ze světa duše to, co se naskytuje bezprostředně vnitřnímu pohledu.

Víme, že se toto vědomí odlišuje od dřívějšího vědomí, které zasahuje z minulosti ještě jako staré jasnovidcké dědictví, ale víme také, že toto staré jasnovidcké dědictví se člověku stále více ztrácelo, že nyní naše vědomí, když normálně funguje na fy zické úrovni, je takové, jak jsme to právě naznačili. Nyní je možné nahlédnout otázku: Pročpak máme jakožto lidé v přítomné době právě toto vědomí tak zvláštního druhu? Z toho důvodů, milí přátelé, že za svého přítomného vývojového cyklu vedle všeho toho, co již

bylo naznačeno, máme si osvojit správný poměr, v jakém jedna lidská duše má ve vesmíru stát k jiné lidské duši. Tato forma vědomí má tedy docela určitý úkol.

Víte, že dříve, v době sluneční a měsíční jsme procházeli jinými stupni vědomí, a že později, v době jupiterské, v době venušinské, budeme procházet zase jinými stupni vědomí. Připravujeme se postupně na různá vědomí. Teď, v přítomném vývojovém cyklu máme tím způsobem, jak žijeme se světem, vyvíjet v sobě toto vědomí, a vedle toho všeho, k čemu tato forma vědomí v mravním ohledu má být vytvořena, je také to, abychom skrze tuto formu vědomí mohli přijít do správného poměru lidské duše k lidské duši, ve kterém jsme ještě nebyli od počátku pozemské doby a bez kterého nemůžeme během doby jupiterské, venušinské a vulkánské obstát.

Vezměme vývoj, jaký předcházela naší pozemské době v době saturnské, sluneční a měsíční. Tu člověk ještě nebyl v tomto smyslu ve správném poměru k jiným lidem, stál jaksí k ostatním lidem příliš blízko. Ještě za doby měsíční tomu bylo tak, že když někdo něco chtěl, co působilo dále na druhého člověka, pak druhý člověk pocítoval jaksí vůlí svého bližního. A aby se to dalo správným způsobem, to upravovali duchové vyšších hierarchií. Toto upravování ze strany duchů vyšších hierarchií, pokud by trvalo dále, by nikdy nenechalo člověka přijít ve vesmíru ke svobodě. Proto musela nastat nová forma vědomí, která umožnila, aby zde byla hranice mezi člověkem a člověkem. Tím, že na jedné straně neprohledáme skrze závoj přírody a na druhé straně neprohledáme skrze svět duše, tím je poměr jedné duše k jiné duši skutečně takový, že také mezi dvěma dušemi je utvořena určitá hranice. Tato hranice je zde právě vlivem naší dnešní formy vědomí. Je zvláštní význačnou vlastností naší dnešní formy vědomí, že vlastně pocítoujeme zrcadlení. To platí přirozeně také pro náš styk mezi člověkem a člověkem. Když stojíme vůči člověku, pak máme v naší dnešní formě vědomí efekt zrcadlení o sobě samém, a nemůžeme k druhému člověku přistoupit tak, abychom obsah svého vědomí dali do jeho duše. Jestliže je tedy naše vědomí normálně dobře vyvinuté, za-

braňuje nám v tom, abychom se příliš přiblížili vědomí jiného člověka. Mohl bych také říci, že síly našeho vědomí a inteligence jsou uspořádány tak, abychom nemohli vykonávat příliš velký vliv na jiného člověka, ani aby jiný člověk nemohl vykonávat příliš velký vliv na nás. poněvadž zrcadlením svého vědomí jsme odděleni jeden od druhého.

To je velmi významná věc, které bychom si měli velmi dobře všimnout pro porozumění lidskému vývoji. Jestliže někde nastane nějaká vada v normálním vědomí, vidíte ihned, jak se věci vlastně mají. Myslete si člověka, jehož vědomí není docela normálně vyvinuto, který má trochu z toho, co jsme nazvali trochu pohoršlivým, ale někdy velmi přílehlavým slovem „mystická (nebo jiná) přepjatost“. Dejme tomu, že by vědomí mělo sklon ke všelijakým fantasiím, které by byly podporovány určitými abnormálními zážitky vědomí, tedy abnormálními pro naši dobu. Vždycky znovu zažijete, že taková abnormální vědomí mají na jiné duše mnohem větší vliv, nežli normální vědomí. Člověk (mám-li to vyjádřit poněkud hrubě), který je v nějakém směru poněkud potrhlý, má na své bližní mnohem větší vliv, nežli normální člověk. A normální člověk se musí chránit zesílením svého vědomí, aby se ubránil vlivu abnormálního člověka. Abnormální člověk znamená vždycky určité nebezpečí pro své bližní, poněvadž se od něho nechají příliš silně ovlivňovat, příliš snadno ho pokládají za něco zvláštního. Právě tam, kde zrcadlo vědomí je trochu proděravělé, kde vědomí nevidí jasně, tu prochází onou dírou ve vědomí příliš silný vliv na jiného člověka.

Našeho vědomí nabýváme tedy v přítomné době vývoje, abychom byli uvedeni do správného poměru lidské duše k lidské duši ve vesmíru.

Nyní můžeme říci: Zde, za závojem přírody leží ahrimanský svět se všemi těmi bytostmi, které jsem vám vylíčil. Zde za závojem duševního života leží luciferský svět se všemi těmi zvláštnostmi, které jsem vám vylíčil. Člověk je tedy jaksi uzavřen mezi ahrimanským a luciferským světem. Jestliže jen trochu vyjde za své vědomí směrem k přírodě, pak nemůže vůbec jinak, než seznámit se s ahrimanským světem. Jestliže vyjde svým vědomím ven směrem k duševnímu světu, tedy nemůže jinak, než se seznámit s luciferským světem.

Nyní máme za sebou určitou dobu, kdy lidé byli chráněni před tím, aby na jednu nebo druhou stranu příliš silně vybočili. Ale žijeme teď v přechodné době, kde to vůbec nemůže jinak být, nežli že lidé na jednu nebo na druhou stranu vybočí, nejde to vůbec jinak, nežli že se takové vybočení na jednu nebo na druhou stranu stane. To žádá od člověka vývoj doby, neboť věc je následující:

Žijeme teď v období vývoje duše vědomé, jak víte, a jdeme vstříc vývoji duchovního já. Toto se dlouho připravuje. Až se toto duchovní já jednou úplně vyvine (v 6. poatlantském kulturním období), pak bude lidský duševní život v mnohém ohledu jiný, nežli dnes. Lidský intelekt bude mít mnohem objektivnější moc, než jakou má dnes. Bude žít mnohem objektivněji. Lidé jdou již tomuto objektivnějšímu životu intelektu vstříc, můžeme to všude vidět. Na různých místech mých přednášek jsem to stále znovu a znovu naznačoval. Lidé jdou vstříc duševnímu životu, o kterém možno říci, že intelekt se rozšíří mezi lidmi jako jakási veřejná moc, skutečně jako jakási veřejná moc, které se lidé mají podřídit, jako jakási objektivní, mimo lidské duše působící moc.

Žijeme dnes ještě v době, kdy značný počet lidí se chrání před touto objektivní mocí silným rázem své individuality. Ale to bude stále méně možné, čím více jdeme vstříc šestému poatlantskému období. Přejde jednou doba, kdy jevy, které jsou nyní teprve v začátku, budou vystupovat mnohem, mnohem silněji. Už nyní je možné, pokud dovedeme zážitky ve světě správně oceňovat, utvořit si některé správné úsudky vzhledem k tomuto bodu. Víme na příklad docela přesně, že pisatelé jistých deníků jsou vlastně daleko toho, aby říkali jenom to, co prýští z jejich duše. Oni zastupují inteligenci určitých kruhů, inteligenci, která objektivně bují a jejíž jenom hláskou troubou oni jsou. Je neobyčejně významné, abychom si toho všimli, neboť to je jev, který- se bude stále více rozmáhat.

Ale nyní je zde docela určitá vyhlídka. Když se intelligence několika lidí objektivizuje (a ona se skutečně snadno objektivizuje od té doby, co je zde veřejná literatura), pak dostává Ahriman stále více a více možností, aby se intelligence lidí zmocňoval. To je vyhlídka, kterou nám duchovní věda musí stavět před duši, neboť Ahriman má stále snahu přisvojit si lidský rozum a nenechat člověka přijít na to, co všechno jeho rozum může.

Vezměte si poslední výjev mezi Benediktem a Ahrimánem v mysterijním dramatu „Probuzení duší“. Nežli Ahriman zmizí, říká slova:

Je nyní na čase, bych z jeho kruhu nejrychleji co zmizel, neboť jak mě bude moci i v pravdě myslet jeho zření, stvoří se mi brzy v jeho myšlení část síly, která pozvolna mě zničí.

V tom leží hluboké tajemství, které ten, kdo se zajímá o duchovní vědu, má poznat. Lidé se musejí snažit pro budoucnost, aby se naučili svůj rozum správně individuálně používat, nenechat svůj rozum nikdy nehlídaný - ano, nenechat svůj rozum nikdy nehlídaný. To je velmi nutné, a je dobře, když víme, v jak krásných, silných, plných slovech přistupuje Ahriman k lidem a pokouší se odejmout lidem rozum. Stále více bude lidem zapotřebí dbát na takové okamžiky. Neboť právě takových okamžiků používá Ahriman pro svoje řemeslo, kdy člověk při plném denním vědomí přichází do stavu jakési závratě, do stavu vědomého zešeření mysli, kdy se již necítí dobře doma ve fyzickém světě, kdy se začíná odevzdávat krouživému tanci vesmíru, kdy už nechce stát řádně jako individualita na svých nohou - to jsou okamžiky, kdy se musíme střežit, neboť zde získává Ahriman navrch.

Nejlépe se ochráníme tím, že se snažíme rozvinout jasné a přesné myšlení, nepřelétat jen tak v myšlení kolem věcí, jak je to dnes právě společenským zvykem. Neskákat pryč přes věci, nýbrž jasně myslet. Měli bychom dokonce jít ještě dál: měli bychom se stále střežit toho, abychom používali běžných rčení a slov, neboť v okamžiku, kdy používáme takových slov, která máme nikoli z myšlenek, nýbrž ze zvyklosti řeči, stáváme se, i když jen na krátký okamžik, bezmyšlenkovitými. A to jsou zvláště nebezpečné okamžiky. Měli bychom dbát toho, abychom se střežili používat takových slov, při kterých dosti nemyslíme. Takové sebevýchovy by se měl ujmout ten, kdo to s úkoly doby bere vážně, ujmout zvýšenou měrou právě v takových intimnostech. A čeho je k tomu zapotřebí, si můžete snadno shrnout v myšlenkách podle toho, co jsem v těchto dnech přednášel.

Také Lucifer má snahu přivést člověka skrze jeho vůli k tomu, aby jednal nikoli z promyšlených duchovních impulsů, nýbrž z impulsů, které vyplývají pouze z temperamentu, pouze z náklonností. Tam zasahuje Lucifer a činí nás svou kořistí. On nachází svou kořist, jestliže co možná mnoho lidí najednou vyvíjí podněty z náklonnosti a temperamentu, které mají své kořeny a víří v temných hlubinách duševního života, které nejsou v individuální sféře. Když necháváme v sobě přítomné podněty temperamentu a jiné temné náklonnosti, které nás uvádějí do souvislosti s lidskou skupinou, které se vyznačují tím, že se člověk cítí příslušníkem *lidské skupiny*, pak přicházíme ihned do víru, ve kterém se člověku vytrhuje jeho individuální úsudek. A ten nesmí být člověku vytržen, jinak získá Lucifer příliš velkou moc nad ním. Také tam může Lucifer rozvinout pro sebe příznivé okamžiky, kde naše mysl jaksí zbloudí poněkud za sféry normálního vědomí. To jsou pak radikální jevy, ale intimnější jevy jsou ty, kde se necháváme určovat temnými pocity sounáležitosti. Nápadnější, radikálnější zbloudění vědomí jsou ta, kde se vůle stává nějak slabou, kde člověk nemůže jinak, nežli se oddat svému duševnímu životu, řekl bych, „s částečným vyloučením své vůle“. Tyto zvláště radikální jevy' novější lékaři dokonce označili určitými názvy.

Tak mluví novější lékaři o *vnucených představách*. Takové vnucené představy vystupují u lidí, kteří svoje vědomí nezařídili v uspořádané formě, jak to má být pro fyzickou úroveň. Jestliže není ve vědomí dostatečné množství vůle, pak vystupují představy, které člověk nemůže z vědomí odstranit - jsou to vnucené představy. Chci uvést příklad, který byl pozorován v koloniích: Jeden člověk viděl kdysi nemocného majícího rakovinu obličejě vejít do svého domu. Viděl jeho oteklý obličej. Protože byl slabým člověkem co do vůle, podněty jeho vůle nebyly dosti silné. Od té doby, co viděl onoho člověka s rakovinou obličejě, domníval se, že zárodky rakoviny jsou všude, a

nemohl jinak, nežli že všude, kam přišel, tušil zárodky rakoviny. Čili neměl dost silnou vůli, aby tuto představu, která mu byla vnucena, zatlačil do podvědomí. To je zvláštní případ vnucené představy. Ale něco takového vystupuje ve velké rozmanitosti u lidí, kteří ve sféře vůle nejsou dost vyvinutí. Tam získává Lucifer snadno moc nad nimi.

Jiné poblouznění vědomí nazvali novější lékaři *strachem z dotyku*, který se projevuje tím, že lidé, jejichž sféra vůle je slabá, hrozí se každého dotyku s jinými lidmi nebo předměty. Nechtějí tedy být dotčeni jinými lidmi nebo předměty. Strach z dotyku je docela určitý název v novější psychiatrii.

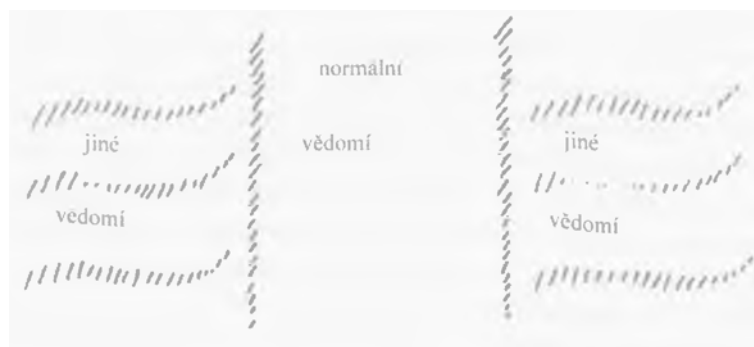
Mohli bychom uvést ještě mnohá taková poblouznění vědomí. Právě v těchto poblouzněních se ukazuje, jak musí být naše vědomí normálně uzpůsobené pro fyzickou úroveň. Ale jsme již v době, kdy to není jinak možné, nežli že se nám odhalují určité bytosti jak ze strany za závojem přírody, tak ze strany za závojem duševního světa. Neboť jestliže se nám tyto věci neodhalují, stává se to pro další vývoj lidí nebezpečným. Právě jestliže Ahriman a Lucifer nejsou pozorováni ve své souvislosti s lidským vývojem, stane se to pro lidi nebezpečnou věcí. Neboť tehdy, když nejsou pozorováni, mohou nejlépe hospodařit.

Chci vám toto ahrimanské hospodaření objasnit malou anekdotou, která je pravdivější, než pravdivá, neboť obsahuje čistou pravdu. Do jedné vesnice přišel cizinec, který byl starostův známý. Přijel na koni a pro vesnici to byl zajímavý zjev. Lidé vyběhali na ulici a prohlíželi si cizince. Ten postavil svého koně ve starostově stáji a prodíval od soboty přes neděli v starostově domě. V pondělí chtěl odcestovat a žádal o svého koně. Ale starosta mu řekl: „Ty jsi přece přišel pěšky, ty jsi žádného koně neměl.“ Na všechny přítelovy námítky odpovídal starosta slovy: „Žádného koně jsi neměl.“ Až konečně řekl: „Tak se tedy zeptejme lidí ve vesnici, ti by tě přece museli vidět, kdybys do vesnice vjížděl na koni.“ Přivolał všechny lidi z vesnice a ptal se jich, zda viděli onoho muže přijít pěšky, a oni odpověděli, že ano. Řekl: „Přísahajte, že tento muž přišel pěšky.“ A všichni přísahali, že ten muž přišel pěšky. Musel tedy opustit vesnici bez koně. Za nějakou dobu přijel starosta za ním a přivedl mu jeho koně. Muž se podivil: „K čemu tedy byla celá ta komedie?“ Na to odpověděl starosta: „Chtěl jsem ti jen představit svoji obec!“

Zde všem hrál Ahriman objektivní roli, moc dobře tu hospodařil. Anekdota je pravdivější, nežli pravdivá, neboť se mezi námi stá-

le odehrává. V životě se stále zvětšuje počet lidí, kteří přísahají na

to, že „kůň zde není“.

Musíme tady přísně dbát na to, abychom měli nejkonkrétnější vědomí, poněvadž jenom to je dobrým, správným vědomím pro náš dnešní pozemský život. Když shrnete všechno, co můžete sledovat v mé „Tajné vědě“, v „Osmi meditacích“, v „Prahu duchovního světa“, v knize „Jak dosáhnout poznání vyšších světů“ a v mnoha přednáškových cyklech, pak uvidíte, že zde jsou popisovány cesty, jak lidé správným způsobem připraveni přijdou za přírodu a za duši. Zde se popisují cesty, kterými je možno správným způsobem dojít za kulisy života. Ale tendence, subjektivní snaha velmi moha lidí nesměřuje vlastně k tomu, aby dospěli tam, kam by měli chtít dospět, smím-li to tak říci. V těchto spisech se jasně naznačuje, že se musí vlastně vyjít z normální formy vědomí, chceme-li vejít do jiného světa. A jestliže věrně následujeme to, co je v těchto spisech udáno, uvidíme, že musíme vyjít z těchto normálních forem vědomí a přijít k *jiné* formě vědomí.

To je důležité vědět. U většiny lidí i mezi námi je snaha o to, aby právě nevyšli z této formy vědomí, nýbrž zůstali v ní, a přitom dostali duchovní svět do obyčejného vědomí: tedy nepovznášet já do duchovního světa, nýbrž do já vnášet duchovní svět. Do obyčejného vědomí chceme vnést vědění o duchovním světě, nikoli tento svět samý. Když nyní věrně následujete to, co je obsaženo v uvedených spisech, pak se postupuje tak, že jste uváděni do stavů, kterými prožíváte duchovní svět a kterými můžete zážitky z tohoto světa přijímat do normálního vědomí. Ale to mnozí nechtějí; to, oč se jedná, chtějí prostě prožívat v normálním vědomí. Chtějí, aby to vstupovalo z jiného vědomí do vědomí normálního. U mnoha našich přátel je snaha mít vidění v normálním vědomí a nikoli něco jako zpětnou vzpomínku na jiné vědomí. Jestliže chcete mít vidění v normálním vědomí, čili když nechcete vlastně rozvinout jiné vědomí, nýbrž si podržet obyčejné vědomí a při něm pohlížet do duchovních světů, tedy to znamená, že vlastně nechcete vážně za svého vědomí ven, nýbrž chcete v něm zůstat. Tu se člověku ukazují podoby, které vypadají stejně, jako podoby smyslového světa. To znamená, že mnozí usilují o to, vidět duchy nebo činy duchu, ale chtějí je vidět tak, jako vidí smyslové věci. Chtěli by vidět ducha, ale tento duch má být mužem, ženou, či zvířetem. Ale v duchovním světě tomu tak není. Tu nám musí být jasno, že vlastní děj leží mimo obyčejné vědomí, že to, co vystupuje ve vědomí, je nanejvýš něco obrazného, obraz, který se dodatečně objeví. Zkrátka nesmíme mít snahu, abychom v duchovním světě chtěli mít jaksi jen jemnější svět smyslový. Za druhé nesmíme mít snahu, abychom v duchovním světě měli něco, co mluví tak, jako se mluví lidská slova, jenže vycházející z duchovního světa. Přátelé by často rádi naslouchali jen hlasům, které k nim mluví, ale tyto hlasy aby byly podobné hlasům fyzického světa, aby byla jen jiným vydáním, jemnějším vydáním světa fyzického.

Skutečně je většina vidění nebo hlasů, o kterých mi lidé vypravují, tohoto druhu, jaký jsem vám právě popsal. Tady se jedná o určitou skutečnost: Jestliže máme taková vidění nebo slyšíme takové hlasy, pak vždycky mají s námi Lucifer a Ahriman snadnou hru, to oni se zmocňují těchto věcí a zabírají je pro sebe. neboť lidé mají snahu toto všechno nesprávně vykládat. Jestliže se tyto věci vykládají správně, pak nemají Lucifer ani Ahriman z nich nic. Vidíte, že se jedná o rozlišování, na které se skutečně musí dbát. Musíme si tedy zůstat plně vědomi té možnosti, že jakmile v obyčejném vědomí, které je vlastně uzpůsobeno jenom pro fy zický svět, objeví něco jiného, přicházíme ke Skylle a Charybdě Ahrimana a Lucifera. Uznávat Ahrimana a Lucifera v tomto ohledu jako skutečné mocnosti, k tomu se musíme skutečně probojovat. Proto byla kladena velká váha na poměr mezi Ahrimanem a Luciferem, a proto byla naše socha postavena tak, aby to bylo také *obrazně* předvedeno správně.

Nyní se můžete ptát: Když se věci mají takto, nebylo by lépe, abychom to dělali jako přírodní badatelé, kteří líčí věci tak, že v tom, co říkají, je sice Ahriman. ale oni přesto Ahrimana neuznávají? Nebo to dělat tak, jako to dělají obyčejní duchovní („Seelenpfleger“) různých náboženských společností; oni líčí věc s tím, že Lucifer je všude, ale neříkají to a považují za něco špatného, když se někdo dozví, že je zde brána pro Lucifera?

Jenže přijde doba, kdy se Ahriman bude chtít zmocnit rozumu a Lucifer lidské vůle a proti tomu se muže pracovat jen tak, že věci budou *poznány*. A poznány mohou být jenom duchovně-vědeckým hnutím. Je velmi pozoruhodné, jak se snaží Ahriman a Lucifer při práci zůstat nepozorováni. Moderní psychiatrie poznala skutečně mnoho věcí, které jsou zde jako skutečnosti, ale které nemohou být označeny správným způsobem, poněvadž se neberou v úvahu tyto duchovní mocnosti, které jsou za prahem a přistupují k člověku. Moderní psychiatrie směřuje k tomu, aby všechno, co v člověku není docela průměrně normální, co opouští určitou úroveň tou nebo onou stranou, uváděla do blízkosti pomatenosti. Například jsou četná pojednání, která v Panně Orleánské vidí jenom hysterickou osobnost. Ba, postupně se hromadí taková pojednání, která v Kristu Ježíši vidí ne zcela normálního člověka. Jsou také pojednání, která dokazují Goethovo bláznovství a jiné podobné věci. V tom máme přímo ahrimanskou vědu, ale falešnou vědu, která se snaží ukázat, že sice je Goethe v určitém ohledu mravní genius, ale že k tomu mohl přijít jen tím, že do jeho bytosti bylo přimícháno určité kvantum bláznovství. Sokrates to věděl lépe, ten mluvil o démonu, věděl, že jeho duše hraničí s objektivní duchovní mocností.

Jemu to bylo jasné. Ale moderní učenec, moderní psychiatr chtěl by to charakterizovat tak, že všude je přimícháno bláznovství. Má být skryt Ahriman - a on chce být skryt! A podobně je to také s Luciferem.

Nyní je to tak: Kdyby se beze všeho dnes pěstovalo, co v jistých okultních rádech figuruje jako tajné vědění s veškerou tou symbolikou, tedy by se velmi snadno (jak jsem včera vykládal) vydalo do rukou Ahrimana, co dosud bylo provozováno jakožto okultismus. Kdyby dnes to, co dosud bylo provozováno jakožto mystika, bylo použito pro lidi. tedy by chom lidi snadno vydali ro rukou Lucifera. Mezi oběma těmito úskalími musí být provedena loď duchovní vědy. To je neobyčejně důležité. Duchovní věda musí být tedy utvářena tak, aby se skutečně nemohla ujmout ani mystická, ani okultní zbloudění.

Včera jsem vám řekl, že prorazíme-li závoj přírody, přijdeme do oblasti, kde vystupují bytosti, které mají ničivou mysl, a že tato ničivá mysl je příbuzná s lidským intelektem. Líčil jsem, jakým se může člověk stát, když těmto bytostem propadne. Také jsem vám vylíčil, jak se může člověk stát horoucím vzhledem ke svým duchovním záležitostem, když propadne falešné mystice. Oboji nesmí být.

Řekl jsem, že esoterikové mezi okultisty usilovali, aby lidi přinutili k používání vlastního rozumu k luštění symbolu, tak. aby nebyl proniknut a zneužit neoprávněným způsobem mocnostmi, které v této hraniční oblasti proti nám tak strašně vystupují. Můžeme tyto bytosti zadržet tím, že používáme rozumu takovým způsobem, jak se to děje při luštění symbolu. To se dříve dělalo. Ale pro dnešní dobu to právě nestačí. Nemůže se to vlastně dobře použít pro naši dobu.

Zjistíte, že při způsobu, jakým naše duchovní věda předstupuje před lidi, zabraňuje jiným způsobem zbloudění do oblasti Ahrimana. Tu se musíte zabývat jednou zvláštností v životě naší společnosti. Velmi častým slovem, se kterým se setkávám, když duchovní věda přijde k tomu či onomu člověku. je toto: „Tyto věci nemohu pochopit, dokud je sám jasnovidně neuvídím. Přijímám je v dobré důvěře.“ - Často jsem zdůraznil, že ze správného hlediska viděna není tato věc taková. Lidé mají dnes tu míru intelektu, kterou všechno, co je zde podáváno, mohou skutečně poznat. Celá tajná věda, jak je podávána, může být chápána tou měrou intelektu, která v přítomné době mezi lidmi je. Najít se tím nedá, ale pochopit se dá. Je zde tento intelekt možno použít a kdo to nechce uznat, ten se mýlí. Jestliže to, co je podáno v Tajné vědě, je takto zpracováno intelektem, pak je ho použito správným způsobem. Pak je docela nemožné přijít neoprávněně do ahrimanské oblasti. Duchovní vědou, jak ji podávám, není možno přijít neoprávněně do ahrimanské oblasti. Jsou možné jen dva případy. Buďto se lidé namáhají, aby ji pochopili, a pak používají rozum (který jinak může být zneužit ahrimanskými duchy) na pochopení duchovní vědy - potom jim nemůže být odtržen. Ahriman může dělat, co chce, ale rozum, který lidé v přítomné době nebo v budoucí době použijí ke studiu duchovní vědy, ten nedostane. Tím si můžete být jisti. Druhý případ nastane, když se lidé k tomu neodhodlají, aby pochopili duchovní vědu a použili k tomu intelekt. Pak ale není v ničem vinna duchovní věda, pak je na vině jen lenost vůči duchovní vědě.

Vidíte, do jaké oblasti ničivých duchů přicházíme. To se ukazuje nejlépe, když pozorujeme duši bezprostředně v okamžiku, kdy prošla branou smrti. V tomto okamžiku zvláště se přiřenu tyto duchovní bytosti. Jejich zde plno a není divu, že zde jsou, neboť jsou to duchové ničení. Jejich pravidelnou činností je, že pracují na zničení fyzické organizace. To patří k jejich řemeslu. Jenže zde nesmějí zůstat příliš dlouho. Lidé. kteří do sebe přijali duchovní porozumění, drží si tyto bytosti dál od těla. Ale mnoho moci mají tyto duchové nad materialisticky myslícími dušemi, které si nezískaly porozumění pro duchovní svět. Namnoze žijí v Ahrimanovi ty duše, které zamítaly osvojit si v životě duchovní porozumění. Řecký mýtus to vylíčil velmi dobře v postavě Tantalů.

Takových Tantalů můžeme dnes vidět mnoho. Jsou to všechny materialistické duše, které si nechtějí osvojit porozumění pro duchovní svět. Jsou jimi v tom smyslu, že po smrti za doby kámalóky, když prožívají zpětně dobu svého života, je jim všechno utrhováno pryč. Stále mají pocit: Nač jsem to dělal? Vidí. jak hned přichází jeden z ničivých duchů a utrhe jim to pryč, takže shledávají: To jsem vlastně dělal pro nic! - Je to přirozeně klam, ale oni trpí muka Tantalova, protože duchové ničení jsou v jejich blízkosti. Oni nemohou vidět, že celý náš pozemský život od narození do smrti by byl beze smyslu, kdyby nebyl proniknut duchy vyšších hierarchií. Oni tyto duchy vyšších hierarchií nemohou vidět při svém zpětném prožívání a tak musí se jim všechno jevit beze smyslu.

Falešného okultismu se naše duchovní věda vystřihává tím, že skutečně stále většího množství intelektu, který mezi lidmi přichází, používá k tomu, aby založila vědu, k níž je právě zapotřebí většího množství intelektu, nežli bylo nutno dosud. Naše věda musí být taková, že činí nutným více rozumu, nežli jsou lidé dosud zvyklí používat. Nejde o to, že by lidé neměli dost rozumu, nýbrž o to, že nechtějí rozum dost používat. Rádi by se o tom klamali. Kdyby lidé použili tolik rozumu, kolik člověk může dnes vynaložit, tedy by duchovní vědu skutečně pochopili. Duchovní vědec ví, proč nemají lidé ochotu zabývat se duchovní vědou. Je to proto, že nechtějí rozum dost používat, protože jsou líní. Proto jsem předtím mluvil o lenosti.

Na druhé straně musíme se také vyhnout úskalí falešné mystiky. To se může stát tím, že se vyhneme tomuto, řekl bych, skrčení se pouze do lidského nitra. Toto neustálé žití a předení jen ve vlastní duši, toto neustálé přemítání ve vlastní duši musí být přemoženo. Vlastní duše musí vyjít ze sebe a pohlížet s láskou na hlubší souvislosti ve vnějším životě. Abychom mohli pohlížet na takové souvislosti, které je možné vidět také zevně, k tomu byla dána mysteriální dramata. V nich ukazují se vám stále vnitřní duševní děje, když se učíte chápat to, co se děje například u Capesia. Když vidíte, jak Capesius jde od události k události, osvobodíte svůj vnitřní život vlivem tvořivé („gestaltend schaffenden“) a plastické činnosti. A to je také podstata našeho umění. To je základem celé naší stavby, aby se duše dostaly ze sebe, aby nepřišly do falešné mystiky. Je nutné, aby se na to bral zřetel, a tak se vyhneme také Skyle falešné mystiky.

Všechno to, co činíme, abychom tajné souvislosti lidského života vykládali mimo sebe, to nás chrání před falešnou mystikou. Když tak sledujeme Capesia, pak žijeme v duševním životě a sprádní, ale nesprádní ve svém vlastním duševním životě a tkaní, vycházíme sami ze sebe. K tomu, k čemu mystik jinak přijde, k tomu se ještě také dostaneme. Musí se tedy skutečně loďka duchovní vědy cílevědomě provést mezi dvěma úskalími. Musí se podat právě to, co se vyhně falešnému okultismu a falešné mystice. Tak žije naše duchovní věda skutečně v souhlasu s potřebami a požadavky naší doby. Proto jsem se musel často obrátit proti falešnému popularizování duchovní vědy, proti takovému popularizování, které by nevyžadovalo dost namáhavého myšlení. A rovněž jsem se musel obrátit proti všemu, co pracuje k horoucí, egoistické mystice, co stále jen plave v tom, co je možno označit asi takto: Ve svém nitru najdeš to, co je skutečné, božské atd., co nechce hledat božské ve vnějším běhu života laskavým sledováním jevů.

Nedávno jsem někomu řekl, že duchovní vědu je možné považovat za něco velmi užitečného. Neřekl jsem to proto, abych nějak nehezky vynášel zásluhy duchovně-vědeckého hnutí, nýbrž pouze abych ukázal, že v tomto hnutí mohlo by se skutečně najít něco kladného. I když se vezme jen to kladné, co je možné uznat, a všechno ostatní, co někoho nezajímá, se ponechá stranou, mohlo by se i tak na naši duchovní vědu pohlížet jako na něco neobyčejně užitečného. Sledujte způsob, jak jsme svoji duchovní vědu za půldruhého desetiletí vedli, a uvidíte, že ve všem, co jsme duchovně- vědecky podávali, uprostřed duchovně-vědeckého obsahu jsme podali velké množství přírodovědeckých pravd, umělecky-historických pravd, celé množství takových věcí. Ba, předpokládejme, že bychom nepodali nic duchovně-vědeckého, nýbrž jenom to, co podáváme z přírodovědeckých a umělecky-vědeckých pravd, tu mohli bychom již to samotné pokládat za něco kladného. Ale že se poskytuje něco kladného, to se děje zase úmyslně a po dobrém uvážení, neboť tím se právě uvolní lidská mysl z tohoto dumání.

A tak bylo usilováno všemi způsoby, aby se utvářelo naše duchovně-vědecké hnutí tak, aby správně pokračovalo. Tak bylo toto duchovně-vědecké hnutí skutečně bráno jako jakýsi organismus. Jestliže je bereme jako organismus, pak můžeme snad také říci, že musí také vyrůstat jako organismus, jako lidský organismus, který kolem 7. roku dostává druhé zuby. Musí používat druhých zubů, svých individuálních zubů, které tu dostává.

V dřívějších přednáškách jsem vykládal, že jsme museli navázat na theosofické hnutí. V roce 1902 jsme založili německou sekci a navázali tím na theosofické hnutí. Ale potom v roce 1909 (1902+7=1909) bylo nutno, abychom také dostali vlastní zuby. Vzpomeňte si, že tehdy byla právě léta, kdy Leadbeatrova aféra vnesla do všeho nejistotu. Vidíte, že zde bylo již nutno vyvinout postupně vlastní zuby. Rok 1916 není již daleko. Budeme mít za sebou druhé sedm let. Ba, až těchto druhých sedm let budeme mít za sebou, když vážně pomýšlíme na organismus, pak musí tento organismus dozrát. Organismus se musí oddělit, musí sám vytvářet nové věci. Něco takového mělo být připraveno.

Často jsem upozornil na to, že něco takového je nutné. Již také dříve v Berlíně jsem řekl: Společnost pro theosofické smýšlení a umění by měla být něčím, co se ode mne odloučí a povede vlastní život. A to bude stále nutnější a nutnější - odloučení se ode mne a vedení vlastního života alespoň podle možnosti. Musíme přemoci nebezpečí, které leží v tom, že se domníváme, že věci jdou dobře vlastně jenom tehdy, pokud to, co sem vplývá týden za týdnem, je mnou zakládáno. Jsme dnes v letech, kdy společnost by musela sama o sobě ukázat, že by mohla přestovat všechno to, co zde již je, právě tak pokojně, i když bych já při tom nebyl.

To je naprosto nutná myšlenka. Věci jsou takové, že pokud teď v duších působí, mohlo by se již nahradit mnohé, k čemu mě již není potřeba. Nechci tím říci, že já při tom nezůstanu. Ale zkouška trvání záleží v tom, že se jaksí stále více stávám zbytečným. Musíme absolutně přemoci možnost, která zde je, že naši členové by se sami mezi sebou, jaksí jeden vůči druhému neuznávali! Potřebujete si jen ujasnit, jakou zlou službu byste konali, kdybyste stále jen říkali: Ten je představeným, toho musíme následovat, nebo: Ten je představeným, ten ty věci udělá. - To nejde. Kam by to došlo, kdybych jednoho dne při tom nebyl? Tu by se společnost ihned rozdrobila. Jen tehdy dosáhneme toho, čeho máme dosáhnout, jestliže po 14 letech budeme skutečně tak daleko, že budeme mít v sobě vlastní život, který může zase vydat ze sebe další život. To není nic nemožného, jestliže si jen uvědomíme svoji vůli. Jistěže jsou jednotlivá léta obtížná, ale musíme i takové obtíže přemoci. A mnohé, co vám mám přinášet, budeme moci zhodnotit jinak, jestliže bude uskutečněno, co jsem vám nyní naznačil.

Abychom jasně viděli, musíme si dobře povšimnout právě těchto věcí, které jsem se pokusil vykládat v těchto dnech. Musíme se snažit i vnitřní povahu duchovní vědy si dobře postavit před oči; pak už nahlédneme, proč musíme mít odporce v přírodovědcích a také v duchovních, kteří chtějí nechat naprosto zahaleno, co leží za obvyčejným duševním životem.

Hleďte, věrně se musíme držet své nauky, musíme ji chtít také hluboce proniknout v její povaze. Všimněme si například, jak jsme mystérium Golgoty postavili doprostřed svého snažení a jak jsme museli zdůraznit, že Kristus vešel způsobem často již vyličeným do Ježíše Nazaretského - tedy z jiných sfér vědomí právě do té sféry vědomí, která je správnou sférou vědomí pro fyzický pozemský život člověka. A tím je již dáno, že Kristus je sice kosmická mocnost, ale že Kristus-Ježíš je pozemská mocnost, která žije dále v pozemském vědomí lidí a vůbec v pozemských dějích. Proto nemůže být Nový zákon přírodní vědou, neboť přírodní věda (to, co leží za přírodou) musí, když se jedná o skutečnost, být mimo naše vědomí; ale Nový zákon nemůže být ani duchovní vědou, neboť tam se také musí přejít na druhou stranu. To je právě to podivuhodně veliké na Novém zákonu, že nechce být ani přírodní vědou, ani duchovní vědou, ale že se ho také nesmí používat k polemice proti duchovní vědě.

V tom také vidíme naznačeny důvody, proč stále znovu a znovu právě zástupci té nebo oné náboženské společnosti budou duchovní vědě odporovat - protože vlastně člověka nikdy nechťejí vpustit do světa, kterého se strašně bojí. Bojí se toho, že by člověk mohl objevit, co skutečně v něm je jako věčná duševní substance. Oni chtějí člověku objasnit, že jenom to, co člověk již ví, žije v něm věčně. Včera jsem řekl, že kdyby skutečně byl založen materialistický světový názor, kdyby existoval jenom on samotný a žádná duchovní věda by nevstoupila mezi lidi, tedy by došlo k tomu, že by lidé museli utonout ve skepticizmu a pochybovačnosti, neboť ta by vytvořila něco jako duchovní moře, ve kterém by duše musely utonout. Ale to, co se musí utvořit, mají-li být lidé zachováni, aniž proniknou závoj duševního světa, to je nevědomost.

Nevědomost, ve které by ale člověk nakonec také utonul, musela by se rozšířit, kdyby zvítězili ti, kdo jsou dnes namnoze zástupci jednotlivých náboženských společností. Kdyby zvítězili přírodovědci, tedy by se rozšířilo moře pochybnosti, ve kterém by lidé utonuli. Kdyby zvítězili ti, kdo jakožto duchovní jednotlivých náboženských společností myslí naznačeným způsobem, tedy by se rozšířilo ovzduší nevědomosti, ve kterém by lidské duše utonuly.

Tak vážný je skutečně úkol, který je duchovní vědě postaven. Musíme pohlížet na sebe jaksí jako na lidi, kteří mohou být k duchovní vědě přivedeni svou karmou, aby to, co mají v intelektu a také to, co mají ve vřelosti srdce, dali k použití - ne duchovní vědě, nýbrž všeobecnému pokroku lidí. To svět velice potřebuje.

Vidíte přece, jak na jedné straně skutečně chce získat pudu materialistický světový názor a jak nepomáhá nic, co se proti tomu vzpírá! A vidíte, jak na druhé straně se pracuje na šíření nevědomosti, jak se stále více a více smazává, co jsou skutečnosti duchovního světa! Vidíte přece, jak ze strany jistých duchovních té nebo oné náboženské společnosti každé kladné sdělení z duchovního světa je přímo s určitou nenávistí pronásledováno!

Konal jsem tyto přednášky, abych poukázal na směr, jakým se má brát duchovní věda, abych vaše vědomí směřoval k tomu, abyste se naučili nahlížet, že proti přírodovědcům se musí sice bojovat, ale zároveň chápat, že oni nemohou jinak, neboť je má ve své moci Ahriman a ten

jim zakrývá hnací péra jejich působení. I proti oněm druhým musíme bojovat, ale také oni nemohou jinak, neboť je má ve své moci Lucifer. Dosáhneme toho, co je správné, jestliže se kladně budeme zaměstnávat tím, co nám může dát duchovní věda. Jen kdyby byl už určitý počet lidí, kteří by nahlédli zvláštní povahu duchovní vědy, kteří by nahlédli, že duchovní věda nesmí být zaměňována s tím či oním!

Také z omylů je možno se mnohé naučit a z tohoto hlediska je dobré se omyly zaměstnávat. Je to důležitější, nežli se k těmto omylům stavět kriticky, což je ovšem občas také nutné. Řekl jsem, že Ahriman má vlastně snahu připravit v budoucnosti člověka o jeho rozum. Ale s tím on spojuje ještě něco jiného, poněvadž duch v něm je ve vztahu k lidským vyšším silám a poněvadž chce založit svazek mezi vyššími a nižšími duchy. Ahriman má normálně řídit ty věci, které vyvolávají nemoci. Víme, že ty zde také musejí být, poněvadž vyvolávají smrt fyzického světa. Veškeré rozrušování ve fyzickém světě je jeho úkolem. Ale musíme nyní poznat jednu souvislost: Jestliže to, co je v nižším sférickém světě, se pozvedne do vyššího, pak se to spojí s bytostmi, které jsou za tím, s těmito ničivými bytostmi se člověk spojí, a tím vydá ze sebe všelicos Ahrimanovi a jeho duchům. A když takto člověk vydá mnohé věci Ahrimanovi a jeho duchům,

zpozoruje, že určité nižší partie organismu začínají působit tak, jak jinak působí vyšší partie organismu.

Hleďte, jestliže se nám nechce řádně exaktně myslet a přesto chceme vejít do duchovního světa, tedy se stane toto: Člověk vejde do duchovního světa, zajisté, je možno objektivně jej pak prožívat, člověk žije skutečně v této duchovní oblasti, kde jsou ničivé mocnosti, člověk překročí práh. Když potom přijde člověk nazpět do svého těla, má uzavřen svazek s těmito ničivými mocnostmi a neví o tom, protože nerozvinul správně svůj vlastní intelekt. Potom dojde k tomu, že tyto ničivé mocnosti v sobě cítí a místo toho, aby myslel, místo toho, aby ušima slyšel a očima viděl, začínají všelijaké tajemné mocnosti v jeho podřadném organismu vidět a slyšet. Jeho tělo mu už není dáno tak, jak je mu jinak dáno. Když se vrátí do těla, najde je vyplněné všelijakými přísadami. Stalo se novou bytostí. Tento nedostatek znalosti vlastního těla, toto vejít do těla jako do bytosti, ve které vězí něco neznámého, to je něco, co se může člověku stát, jestliže se nedrží věrně cesty. Neboť Ahriman má snahu usadit se v lidském těle a určité orgány přetvářet na orgány poznání. Lucifer má zase snahu, aby jeho duchové, kteří jsou tak horoucími duchy vůle, vyjmuli z nás určité věci, aby je udělali samostatnými, takže když překročíme práh směrem luciferské straně a zase se vrátíme, cítíme se v určitých partiích prázdní, jakoby nám bylo něco odňato. Ahriman člověku něco přidává, protože do něho vchází - on člověka vycpává. Lucifer člověku odnímá orgány a činí samostatným to, co jinak patří k člověku.

Je skutečně luciferskou snahou činit samostatným to, co k nám patří. Proto je také tak snadné u toho, co jsem nazval „neoprávněnou mystikou“, aby takoví mystici tím, že svou bytost shrnují dohromady, ji připravili pro Lucifera, který ji potom může vyjmout. Je to skutečně takto: Zde je člověk a zde přichází Lucifer, z našeho mozku je něco vyňato - rozum (přednášející kreslí). Rozum se éterický osamostatní, a potom se cítí zde člověk dutý. Uvolní se určité síly a ty jsou potom venku ve světě. Lucifer loupí člověku určité síly, kterými potom působí. Tomu se samozřejmě musí zabránit a zabraňuje se tomu věrným sledováním správné cesty. Ale luciferskou snahou zůstává člověku něco odejmout a využít toho jako něčeho, co je mimo člověka. Zde máte oblast, ve které se tyto věci skutečně dějí.

Z nějakého omylu se můžeme velmi mnoho učit, totiž z omylu, že by se mohla odloučit nauka od učitele. Pozorováním této skutečnosti je možno se učit ještě něčemu docela jinému, nežli čemu je možno se naučit jistě velmi oprávněnou kritikou. Můžeme se učit, jaké nebezpečí záleží v tom, kdyby něco takového se stalo v budoucnosti více obvyklé. A toto nebezpečí zde je!

A potom jde lidstvo vstříc jinému nebezpečí, že při samostatném vývoji duchovního já se ho zmocní Ahriman. Můžeme již dnes vidět, jestliže máme pro to cit, jak se lidé stávají nesamostatnými a jak vlastně vede jejich ruku Ahriman, když to nebo ono píší.

Ale bude pravou a věčně správnou cestou, když lidé přijmou směrnice duchovní vědy: Aby na jedné straně byla osvětlena příroda, aby se směrnicemi přírodní vědy prorazila příroda, závoj přírody. Bude muset vykvést zoologie, botanika, národní hospodářství podle směrnic duchovní vědy. Také

medicína bude muset být duchovní vědou oplodněna. Ale jenom ti budou moci medicínu směrnice duchovní vědy správně oplodnit, kteří se nebudou bát proniknout závoj přírody, takže přijdou do ahrimanského světa a budou muset bojovat proti duchům zkázy. Aby se našlo to, co je pro lidi léčivé, musí se vejít do oblasti duchů, kteří veškerý lidský život rozkládají, kteří způsobují nemoc a smrt. Neboť jenom tam, kde jsou hlubší příčiny smrti a nemoci, je možné hledat i léky.

Právě tak se nesmí bát ten, kdo chce poznat, co je plodné v lidských duších, vstoupit do boje s luciferskými bytostmi, musí si uchovat mravní odvahu, když chce překročit práh, musí vědět, že přijde do oblasti duchovních bytostí, kde každá myšlenka neustále chce jej udělat náchylným k lehké mdlobě, poněvadž má mu být odtržena, protože myšlenka se jen tak mihne kolem a musí se rychle uchopit, aby neunikla. Do této oblasti nepronikneme, aniž bychom s veškerým klidem podstoupili boj se vším tím, co právě svádí člověka k jednostranně zkreslené mystice, jestliže to vzejde jednostranně.

Ale duchovní věda řídí náš směr tak, že když ji chápeme, nacházíme skutečně sílu, abychom v každém postavení přemáhali ahrimanské ničivé síly. A jestliže duchovní vědy používáme na rozvíjející se lidský život, jak to činíme v mysterijních dramatech, a na rozvíjející se přírodní život, jak to činíme, když ve formách našich sloupů a architrávů sledujeme síly přírody, a jestliže jdeme za vyššími tajemstvími života, stavíce Krista proti Luciferovi a Ahrimani, jestliže přistupujeme k věcem tak, že duchovní mocnosti se nám stávají předmětnými, takže *skutečně* žijí, pak nacházíme sílu, kterou jednostranný mystik většinou nemá - k boji proti luciferským duchům.

Z toho vidíte, že duchovní věda musela být právě taková, jak mezi vás byla přinesena, a že také to, co duchovní věda vedle svého teoretického utváření koná, nutně k ní patří. Snažme se řídit svoje myšlení stále víc a více tak, jak musí být řízeno myšlení duchovně-vědecké, neboť jenom když se uchováваме bez předsudků, které vládnu ve vnějším světě, můžeme v duchovní vědě správně stát.

GA 254